

באורים שהרהרתי לאבות פרק א' ^{2N}

א'. שמעון הצדיק: על ג' דברים העולם עומד על התורה ועל העבודה ועל גמ"ח. ובסוף הפרק אומר רשב"ג שהעולם עומד על האמת ועל הדין ועל השלום, וכאורה שתי המשניות סותרות זו"ז. והתירוץ הרגיל הוא שבאמת היינו הך, ששניהם לדבר אחד כווננו רק הביעו את זה בצורות שונות כל אחד בסגנון שלו, והדברים עתיקים.

ונראה שאין צורך ליישב את ההדורים, אלא שבאמת הם חולקים זה על זה. שמעון הצדיק קובע שרק תו"ע וגמ"ח נחוצים לקיום היהדות וקיום כל קהילה יהודית. אבל רשב"ג סובר אחרת, ואומר שאין להסתכל אך ורק במבנה הפנימי של הדת או הקהילה אלא גם ביחסיו החיצוניים והטבעיים. ועל כן, הוא מציע שלקיום הקהילה וה"עולם" היהודי נחוצים ג' דברים: שלום, חוסר מלחמה ורוב בין ישראל לעמים, ושלוה מן השנאה האנטישמית שהיא בעוכרנו מאז ומתמיד, לפי שבנוכחות הרשעות הגויית כלפנו אנו נמנעים מלהקדיש כל מרצנו וכחותינו וכשרונותינו לתורה וכו'. אולם, דא עקא שבהעדר השנאה כלפנו אנו נוטים להתבולל ולהטמע בין הגויים, כמו שאירע הרבה פעמים בתולדותנו -- לדוגמא, הקהילה היהודית בקייפנג שבסין -- וכמו שקורה כעת בארה"ב כשמדת נישואי תערובת עולה על 52% רח"ל. לכן, היסוד השני הוא דין, מידת הדין, כלומר, קיום איזה מתח בינינו לבין הגויים מסביבותינו. ונכון שאם כי "קצת אנטישמיות היא דבר טוב ליהודים", מ"מ קשה מלעכב את הספחת או את הסרטון מלהתפשט ולהתגדל עד שיצא ח"ו חורבן לעם כולו. ולכן צריכים גם שניהם, הדין והשלום, באיזון דק ויציב, ושני תנאים אלה מהווים את הממד החיצוני שה"עולם" היהודי עומד עליהם. אבל גם זה אינו מספיק, כי אוי ואבוי לחברה שאינה מתקיימת אלא בזכות השנאה אליהם מבחוץ. ונוסף לתנאים מתאימים חיצוניים, דרושה לנו עצמה פנימית, והיא היסוד השלישי והוא האמת, דהיינו אמיתת היהדות, שהיא כוללת את כל יסודות הדת ובעיקר שלשה אלה שמנה שמעון הצדיק--תו"ע וגמ"ח--שכולם אמת ומום אין בהם.

ב'. הלל ושמאי קבלו מהם, הלל אומר הוי מתלמידיו של אהרן אוהב שלום ורודף שלום אוהב את הבריות ומקרבן לתורה. והלאה בפרק זה, שמאי אומר עשה תורתך קבע, אמור מעט ועשה הרבה והוי מקבל את כל האדם בסבר פנים יפות.

גם כאן אין לומר שזה אומר בכה וזה אומר בכה ואין שום מגע ביניהם, אלא להיפך שחולקים זע"ז ושתי שיטות ביהדות עומדות לפנינו. הלל סובר שהדרך לרכש נפשות ליהדות היא דרך האהבה והשלום, ושמאי אומר שצריכים להתחיל אך ורק בתורה עצמה, ורק עי"ז נגיע סו"ס לאהבת הבריות שמשתקפת באמרה "והוי מקבל וכו' בסבר פנים יפות".